

מסכת זבחים

פרק כל הזבחים

מתניתין

הזבחים, להמשיך את כל עבודתם, לזרוק דמם ולהקטיר אימוריהם על המזבח⁽²⁾. אלא שמפני מחשבת העובד שלא לשמה לא עלו לבעלים – שהביאו אותם להתרצות בהם – לשם חובה⁽³⁾,

[א] שפסח לשם חולין פסול [וראה להלן ג א הערה 5 ב]. והנה רש"י נקט אופן של שינוי קודש, ולא נקט אופן של שינוי בעלים.

ובפשטות, כוונתו היא כתוס', ששינוי בעלים אינו פוסל אלא כשחישב על זריקה. וכן משמע מדבריו להלן [ד א, י א] הובאו בתוס' כאן. אולם יתכן שסובר רש"י ששינוי בעלים מתעילה מחשבה "שלא לשם הבעלים" אף שלא חשב לשם אחר, כי אין הסתמא לשם בעלים חלה בעצם הקרבן. וראה בחזו"א [ליקוטים ה ד"ה ומדבריהם] שדן בזה, והסיק [באו"ח קכד פסחים לדף סא א] שרק לשם אחר נחשב שינוי בעלים.

2. רש"י פירש שהם כשרים לזרוק דמם ולהקטיר אימוריהם ולאכול את הנאכלים, ולא הזכיר שממשיך לקבל דמם ולהוליכו למזבח, ובפשטות טעמו משום שאין איסור בהולכת וקבלת הדם של קרבן פסול, ואין חידוש בהמשך העבודות אלא בזריקה והקטרה שנאמר בהם לא תזבח וגו' כל דבר רע. [וראה רש"י בחולין פ ב ד"ה משום, ולהלן הערה 13].

אולם ברמב"ן [סהמ"צ ל"ד ד – ה] כתב דדרשינן בספרי כל דבר רע – כל דיבור רע. לעבור בלאו זה בהקטרת קרבן שחשב בו חוץ לזמנו וחוץ למקומו, שיש בו משום פיגול, ומשמע מדבריו שבפסול מחשבת שלא לשמו, כגון בפסח וחטאת, אין איסור לא תזבח, ואם כן אין חידוש בעבודות אלו יותר משאר עבודות. וראה בחידושי הגר"ז למנחות [ב א].

ויתכן שכוונת רש"י להורות שלא זו בלבד שנשאר הקרבן בקדושתו ולא נפסל, ונעשות בו עבודות המתיר של כל קרבן, אלא שהוא אותו הקרבן שהוקדש לשמו, ונשאר באותם דיני זריקה והקטרה ואכילה כמו שהיו בקרבן זה, כגון אם היה בתחילה עולה וחשב בו לשם שלמים, ממשיך לעשות בו עבודת עולה, ואף שלא עולה לבעלים לשם חובת עולה לא השתנה דינו, ולהלן נביא מחלקות רבותינו בזה.

3. בחזו"ן יחזקאל [ריש קרבנות ד"ה אלא] ביאר שאין הקרבן מתייחס לבעליו, כי לא נעשה לשם מה שהקדישו, וקרב ללא בעלים.

אך הגר"ז הוכיח שאינו כן, שאמרו בנייר [מו ב] שנוזר מגולח ועל שלמיו אף שהוקרבו שלא לשמן, ומצורע מוכשר בז' מתנות שנתנו שלא לשמן, אף שלא הורצה [רמב"ם פ"ה ממחור"כ ה"ז]. ובהכרח, שנחשב עדיין כבעל הקרבן, ואף שיעקר הבעלות בקרבן היא על הכפרה, וקרבן זה אינו מרצה לו, מכל

א-ב

כל הזבחים שזבחו [נשחטן] שלא לשמן, כגון שחישב השוחט בשעה ששחט קרבן עולה שהוא שוחט אותו לשם קרבן שלמים⁽¹⁾, כשרים אותם

1. רש"י פירש ששחט "עולה לשם שלמים". ומשמע מדבריו, שאילו שחט במחשבה "שלא לשם עולה" גרידא, אך לא חשב לשם קרבן מסוים אחר, יעלה הקרבן לשם חובה לבעליו. וכן נקט הקרן אורה.

והחזו"א [מב ג] ובחזו"ן יחזקאל [ריש זבחים] דימו זאת לשוחט "לשם חולין", שעולה לבעלים, כי "סתמא – כלשמן דמי", ונחלקו אם בחטאת לשם חולין מרצה או לא. וראה להלן ג א מו א, [ועיין בהערות לתוד"ה לשם].

הטעם לכך, משום שמחשבת "שלא לשמו" אין משמעותה העדר גרידא של מחשבת ה"לשמו" [ואין זה כשאר מצוות, שעשייתן נפסלת בהעדר מחשבה לשם המצוה], כי כל קרבן, מצד עצם עשייתו, הרי הוא נעשה לשמו, גם אם לא היתה מחשבה מפורשת לעשות כן. אלא, חידשה התורה לגבי קרבן, שאם חישב בעשייתו מחשבת "שלא לשמו", לא יעלה הקרבן לחובת בעליו, וזאת, אף על פי שמצד עבודות הקרבן כשלעצמן, הן נחשבות כנעשות לשמו מאליהן, גם בלי מחשבת העובד לעשותן "לשמו".

דהיינו, חידוש התורה בקרבן שחשב בו שתהיה עשייתו שלא לשמו, שלא יעלה הקרבן לחובת בעליו, הוא רק כשחשב להקריבו לשם קרבן אחר, ולא כאשר חשב לעשותו שלא לשמו של הקרבן הזה [ולהלן הערה 5 נרחיב בביאור הדברים]. ולפי זה, מה שנקט התנא "כל הזבחים שזבחו שלא לשמן", ולא דקדק לומר שזבחו "לשם זבח אחר", הוא מפני שאין המחשבה לשם הזבח האחר פוגמת בזבח הזה מצד מחשבת הזבח האחר שבקרבן הזה, אלא שהמחשבה לשם הקרבן האחר עוקרת מהזבח הזה את ה"סתמא לשמו" שבעשייתו. וחלות העקירה של ה"לשמו" היא הפוסלת את הקרבן מלעלות לחובת בעליו מחמת הסיבה שאין הקרבן נעשה לשמו. וכן משמע מדברי רש"י [ע"ב ד"ה בסתמן, ובדף ג א ד"ה לשם, דלאו מינה].

אולם להלן נביא דעת הגר"ז שאין ה"סתמא לשמו" נעקר מהקרבן במחשבת שלא לשמו, אלא התחדש שהמחשבה "שלא לשמו" חלה עליו ופוסלתו. וראה משמר הלוי [סימן א].

ומדברי רבינו חננאל והמאיו [בפסחים עא א] יש לדייק שאפילו מחשבה שלא לשם הקרבן גרידא גורמת שלא יעלה לשם חובה. שכתבו "פסח ששחט שלא לשם פסח, או לשם שלמים", ומשמע ששני אופני מחשבה הם. ויש לדחות את הדיוק, שהוא פסול מיוחד בפסח, וכדעת הרמב"ם [פסוהמ"ק טו